

https://doi.org/10.31516/2410-5333.056.11

УДК 050.930.25-028.63](477)(045)

М. О. Шевченко, аспірантка, Харківська державна академія культури,
м. Харків

shmaryna.94@gmail.com

https://orcid.org/0000-0002-3473-1923

ЦИФРОВІ АРХІВИ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ¹

Досліджено періодичні видання — цінні історичні джерела інформації в умовах створення цифрових архівів. Означено основні причини оцифрування періодичних видань: незадовільний фізичний стан та підвищений попит читачів. Розглянуто проекти оцифрування газет, що здійснюються бібліотеками України. Підсумовано загальні ознаки незадовільного стану реалізації цифрових архівів періодики в бібліотеках України та визначено причини цього. Виявлено, що вирішення наявних проблем потребує комплексного підходу, зокрема розроблення спеціальної державної програми. Наведено закордонні національні проекти з оцифрування періодики. Зазначено, що подібна програма передбачає взаємовигідну співпрацю між державними структурами та бібліотеками. Перелічено завдання, які потребують вирішення, для усунення проблем та розподілу обов'язків для успішної реалізації національної програми оцифрування.

Ключові слова: *періодичні видання, газети, документна спадщина, оцифрування, цифрові колекції, цифрові архіви.*

М. А. Шевченко, аспірант, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

ЦИФРОВЫЕ АРХИВЫ ПЕРИОДИЧЕСКИХ ИЗДАНИЙ: СОВРЕМЕННЫЕ ВЫЗОВЫ ДЛЯ УКРАИНЫ

Исследовано периодические издания — ценные исторические источники информации в условиях создания цифровых архивов. Отмечено основные причины оцифровки периодических изданий: неудовлетворительное физическое состояние и повышенный спрос читателей. Рассмотрено проекты оцифровки газет, осуществляемые библиотеками Украины. Подытожены общие черты неудовлетворительного состояния реализации цифровых архивов периодики в библиотеках Украины и определено причины этого. Выявлено, что решение существующих проблем требует комплексного подхода, в частности разработки специальной государственной программы. Приведены зарубежные национальные проекты по оцифровке периодики. Отмечено, что подобная программа предусматривает взаимовыгодное сотрудничество между государственными структурами и библиотеками. Перечислены задачи, требующие решения, для устранения проблем и распределения обязанностей для успешной реализации национальной программы оцифровки.

1 This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Ключевые слова: периодические издания, газеты, документное наследие, оцифровка, цифровые коллекции, цифровые архивы.

M. O. Shevchenko, postgraduate student, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

DIGITAL ARCHIVES OF PERIODICALS: CURRENT CHALLENGES FOR UKRAINE

Relevance of this study. The issue of preserving the 19th –20th centuries periodicals is being actively discussed in Ukraine. Periodicals are valuable sources of information about political, economic, social, cultural and artistic events of the past. There is an *urgent* need to digitize periodicals. Digitization facilitates the preservation and the potential for use of periodicals. Libraries of Ukraine have trouble building digital archives of periodicals.

The aim of this paper is to study the current state of digitizing periodicals in Ukraine; to identify problems and ways to eliminate them.

Research methodology. The author analyzes the digital archives of Ukraine, national digital newspaper programs in other countries and scientific publications on the subject. In the process of research, the following general scientific methods have been used: analysis, synthesis, generalization and others.

Results. The study describes the current state of digitizing periodicals in Ukraine and other countries. The importance of digitizing periodicals constituting the documentary heritage of Ukraine is shown. This paper presents a review of national digital newspaper programs in other countries. The study demonstrates the need to build the national program of digitizing periodicals in Ukraine. The author describes advantages of digitization and digital archives.

Novelty. The author argues that creating digitization program for preservation and accessibility of periodicals is important. The article provides the priority tasks for the state, libraries and private organizations.

The practical significance. The main results of this study can be used by libraries to organize the digitization of periodicals and in close contact with the state, libraries and private organizations in building the national program of digitizing periodicals.

Conclusion. Digital archives of periodicals are a new trend. Building the national program of digitizing periodicals is important. The advantages of digitization and digital archives are: preservation of periodicals constituting the documentary heritage of Ukraine; an easy access for a user to digital archives; the cooperation with world libraries and participation in their projects.

Keywords: *periodicals, newspapers, documentary heritage, digitization, digital collections, digital archives.*

Постановка проблеми. Ефективний розвиток країни неможливий без вивчення історичного минулого. У цьому одна із головних ролей належить документним пам'яткам. Цінним історичним джерелом є періодичні видання, зокрема газети, які завжди були основним інструментом оперативного інформування суспільства. Сьогодні вони розглядаються як унікальні, а іноді й єдині джерела інформації про минуле. Зокрема,

на шпальтах газет відображалися повідомлення, що сповіщали про різні події з життя суспільства: політичні, соціальні, економічні, культурно-мистецькі тощо.

Актуальність дослідження пояснюється гострою потребою оцифрування періодичних видань в Україні. Оцифрування є єдиним можливим способом збереження їх для подальшого доступу, використання, вивчення читачами в зручному форматі. Однак бібліотеки України мають немало проблем, які перешкоджають успішній реалізації оцифрування. Саме тому нагальною потребою є ґрунтовне дослідження проблеми оцифрування періодики для прийняття оптимальних рішень та їхнього ефективного впровадження. Вирішення означеної проблеми сприятиме не лише збереженню періодичних видань — найціннішої складової документної спадщини, а й подальшому використанню періодики читачами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Джерельною базою дослідження стало вивчення наукових праць з означеної проблематики, аналіз проєктів з оцифрування періодичних видань українських та закордонних бібліотек.

Вивченню періодичних видань свої праці присвятили багато науковців. У контексті цього дослідження всі напрацювання можна розподілити на дві групи. Перша група наукових публікацій присвячена вивченню періодичних видань як важливих джерел інформації (Афанасьєва, Гуржій (2011); Клименко (2009); Рудий (2008, 2014)). Вивчення галузевих періодичних видань та їхнього внеску в розвиток суспільства здійснюють у своїх наукових статтях Л. Дениско (1999); Л. Домбровська (2010); О. Мусяченко (2016); Ю. Сазонова (2017).

Друга група наукових праць розкриває теоретико-методичні та організаційні аспекти оцифрування періодичних видань та висвітлює досвід бібліотек у реалізації цифрових проєктів: Л. Білименко (2013); Н. Вовк (2016); І. Журавльова (2012); В. Мазуліс (2017); Г. Штан та О. Бабічева (2017).

Однак, попри наявність значної кількості публікацій та ґрунтовних праць, означена проблема ще не набула достатнього наукового вирішення та ефективної практичної реалізації.

Мета статті — на основі аналізу відповідних напрацювань бібліотек України виявити проблемні моменти сучасного стану оцифрування періодичних видань в Україні; визначити подальші напрями їх усунення для ефективної реалізації програми з оцифрування газет

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед усієї різноманітності документної спадщини будь-якої країни важливою складовою є періодичні видання. Нині саме ці документи — найцінніша група

історичних джерел. Вони містять важливу інформацію, що становить особливу цінність для сучасних дослідників, істориків, науковців та ін. Унікальність періодичних видань полягає в тому, що вони є джерелами оперативного інформування суспільства. На їхніх сторінках набували висвітлення найрізноманітніші події, що відбувалися на теренах сучасної України. Л. Афанасьєва та С. Гуржій (2011) зазначають: «Преса кожної країни нерозривно пов'язана з економічними та політичними потребами суспільства. Вона зростає та міцніє в процесі суспільного розвитку як надзвичайно важливий ідеологічний чинник, що відчутно впливає на всі сторони духовного і суспільно-політичного життя народу, країни» (с. 12).

Періодичні видання, зокрема газети, містять відомості про:

- стан політичної ситуації, розвиток політичних партій та їхніх програм;
- військові дії;
- особливості та умови розвитку економіки;
- специфіку культурного, мистецького та духовного життя суспільства;
- становлення й поширення освіти як інституту;
- побут, повсякденне життя та працю населення тощо.

І. Клименко (2009), здійснюючи загальний огляд періодичних видань першої половини XIX — початку XX ст., які виходили на теренах України, доходить висновку, що періодичні видання посідають провідне місце в джерельній базі історії України, вони стали особливим видом джерел через їхні комплексність, синтетичність, оперативність та наявність різних форм подання інформації, публіцистичних жанрів.

Але попри унікальність та цінність газет як інформаційного джерела, вони мають один доволі значний недолік — низьку якість паперу та друку, що значно скорочує термін їхнього зберігання. Так, у «Методиці оцінки фізичного стану документів» (2013) наводиться статистика довговічності різних видів паперу за результатами досліджень зарубіжних учених. Зазначено, що довговічність газетного паперу становить 50–100 років. Важливо відзначити, що газети періоду др. пол. XIX — п. пол. XX ст. мали на меті оперативно поінформувати широкі верстви населення про важливі події в містах, державі, світі. Тому для зменшення витрат друкування використовувався папір та фарби низької якості. Це також негативно вплинуло на теперішній фізичний стан матеріальної основи газет та на скорочення терміну їхнього зберігання.

Уважаємо за доречне навести дані про появу перших періодичних видань на теренах сучасної України, щоб підкреслити нагальність означеної проблеми. У 1776 р. у Львові вийшла «Львівська газета» («Gazette

de Leopol») французькою мовою. У першій половині XIX ст. періодичні видання почали виходити у великих містах, зокрема в Харкові — «Харьковский еженедельник» (1812), «Украинский вестник» (1816–1819), «Харьковский демокрит» (1816); в Одесі — перша щоденна газета «Одесский вестник» (1823–1893), у Києві — листок «Киевские объявления» (1835–38; 1850–1858) тощо. З 1838 р. у багатьох губернських містах Російської імперії видавалися «Губернские ведомости». Першою україномовною газетою називають «Зорю Галицьку», яка виходила впродовж 1848–1857 рр. у Львові. Значно зросла кількість періодичних видань в Україні у др. половині XIX ст., що пов'язано з культурно-національним відродженням України в таких містах, як Харків, Київ, Одеса, Львів — в основних осередках розвитку освіти, науки, культури тощо. Активного поширення преса набула в першій третині XX ст., що пов'язано з бурхливим періодом політичного, економічного і культурного життя нашої країни.

Усе це пояснює виникнення на початку XXI ст. гострої проблеми втрати періодичних видань, що зумовлено такими причинами: 1) багато газетних колекцій перебувають у незадовільному фізичному стані, оскільки термін існування газетного паперу є доволі обмеженим; 2) підвищений попит та постійне активне їхнє використання призводить до ще більшої зношеності газет, що підвищує загрозу повної їх втрати в найближчому майбутньому. Перед бібліотеками України постала вкрай важлива проблема негайного застосування комплексу відповідних заходів зі збереження таких цінних документних джерел. Тому їх оперативне оцифрування є нині єдиним правильним рішенням цієї проблеми, що дозволить уникнути безповоротної втрати цінного матеріалу.

Оскільки існує потреба в оперативних діях, слід визначити найпріоритетніші групи газет, які необхідно оцифрувати в першу чергу. Серед критеріїв відбору періодичних видань для оцифрування можна назвати:

- цінність надрукованої інформації (історична, культурна, краєзнавча тощо);
- час та місце виходу з друку;
- малочисельність примірників;
- незадовільний фізичний стан матеріальної основи;
- інтенсивність попиту споживачів.

Перші спроби з оцифрування періодичних видань закордонних бібліотек належать до 90-х рр. XX ст., а масштабні проєкти — до першого десятиліття XXI ст. В Україні бібліотеки різних типів розпочали оцифрувати газетні фонди значно пізніше, про що свідчить аналіз проєктів бібліотек України різних типів і видів.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського у власних фондах містить найбільші в Україні унікальні за культурним й науковим значенням колекції як вітчизняної, так і закордонної періодики. Слід зауважити, що перші спроби створення цифрових копій здійснені ще на початку 2000-х рр. У 2010 р. в бібліотеці створено робочу групу, завданням якої стало оцифрування документів (Лобузін & Бодак, 2012). У межах формування «Цифрової бібліотеки історико-культурної спадщини» здійснюється оцифрування газет та журналів ХІХ–ХХ ст.

Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка за підтримки Українського культурного фонду протягом травня-вересня 2019 р. реалізувала проєкт «Електронна колекція літературно-мистецьких журналів Харкова першої третини ХХ ст.» Ця колекція надає доступ до 6 оцифрованих періодичних видань (110 номерів відскановано; 2730 сторінок оброблено): ілюстрований літературно-художній щотижневик «Колосья» (за період 1918 р., № №1–18), ілюстрований двотижневик Всеукраїнського комітету профспілки працівників мистецтва «Мистецька трибуна» (за період 1830 р., №№ 1–21; 1831 р., №№ 1–12), щотижневик літератури, мистецтва та суспільно-політичної думки «Парус» (за період 1919 р., № 1), ілюстрований літературний двотижневик «Пламя» (за період 1924 р., №№ 1–20; 1925 р., №№ 1–24; 1926 р., №№ 1–10), журнал організації художників, поетів, артистів і мистецтвознавців «Художественный цех» «Творчество» (за період 1919 р., №№ 1–6), щотижневик, присвячений мистецтву, «Художественная жизнь» (за період 1922 р., №№ 1–3; 1923 р., №№ 1–7). Ці періодичні видання є цінним джерелом для досліджень літературно-мистецького життя в 1910–1930 рр. ХХ ст. не лише Харкова, а й України загалом.

Свій внесок в оцифрування періодичних видань здійснили й обласні універсальні наукові бібліотеки (ОУНБ) України, зокрема Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека імені К. А. Тімірязєва; Житомирська обласна універсальна наукова бібліотека імені О. Ольжича. Здебільшого увага цих бібліотек приділяється оцифруванню краєзнавчих періодичних видань.

Бібліотеки ЗВО України також мають певний досвід оцифрування періодичних видань. Серед прикладів бібліотек ЗВО, які реалізують подібні проєкти, можна назвати Наукову бібліотеку Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, на сайті якої доступні цифрові копії україномовної газети «Буковина» за період 1885–1886 рр.; Наукову бібліотеку Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, яка пропонує читачам цифрові копії періодичних видань, що виходили друком в Одесі в ХІХ–ХХ ст.

Активну діяльність щодо оцифрування періодики здійснює Центральна наукова бібліотека Харківського національного універ-

ситету імені В. Н. Каразіна. Як зазначають співробітники бібліотеки Г. Штан та О. Бабічева (2017), особливу цінність газетно-журнальної колекції ЦНБ становить місцева періодика. Центральна наукова бібліотека, співпрацюючи із компанією «Цифрова країна», за підтримки Українського культурного фонду реалізувала проєкт «Електронна бібліотека періодичних видань «Back2News» (2018 р.). У межах проєкту здійснено оцифрування колекції щоденної громадської, літературної та політичної газети «Южный край» (за період 1880–1917 рр.) та Ілюстрований додаток до номеру газети «Южный Край» (за період 1900–1915 рр.) із власних фондів. Ця газета є цінним джерелом для вивчення соціально-економічного та культурного розвитку в період ХІХ — початку ХХ ст. як Харкова, так і регіону. Наразі доступно 6331 випуск, 34824 сторінки.

Цікавим є проєкт Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка «Acta Diurna». Цей ресурс надає відкритий доступ до 6 оцифрованих рідкісних українських періодичних видань 1919–1943 рр. (4797 сторінок): «Chwila», «Дрогобицьке слово», «Наші дні», «Станіславівське слово для областей», «Українська Думка», «Як на Долоні». Проєкт реалізовувався у 2013–2014 рр. в співпраці з компанією «Архівні інформаційні системи» та фірмою «Інтелекс».

В Україні з 2012 р. компанія «Архівні інформаційні системи» генерує проєкт Цифровий архів періодики «Libraria». До співпраці залучаються бібліотеки, архіви та наукові установи, які надають документи із власних фондів для сканування. Нині архів містить близько 700 тис. сторінок 400 оцифрованих видань українською, польською, німецькою, румунською мовами тощо, що виходили друком у різних регіонах України (кінець ХІХ ст. — перша половина ХХ ст.). Для зручності цифрові копії розподілено за колекціями. Цей проєкт реалізовується приватною організацією, тому розвивається комерційно. Отримання повного доступу є платним й лише для бібліотек на основі укладеного договору.

Отже, розглянувши українські проєкти з оцифрування періодики, можна висувати про сучасний стан реалізації подібних проєктів в Україні:

- більшість проєктів є локальними, створюються в межах однієї бібліотеки;
- здебільшого здійснюються власними силами, за винятком декількох проєктів, до реалізації яких було залучено компанії на засадах аутсорсингу;
- малочисельні за кількістю оцифрованих періодичних видань. Це пояснюється такими причинами:
- недостатня фінансова підтримка держави;

- відсутність якісно розроблених методичних рекомендацій щодо техніко-технологічних, нормативно-правових аспектів реалізації оцифрування;
- недостатній досвід та кількість кваліфікованих фахівців;
- майже відсутня співпраця між бібліотеками та іншими установами;
- відсутні державні програми та не розроблюються національні проекти тощо.

Вирішення цих та інших проблем потребує комплексного підходу. Н. Аксьонова в публікації «Нормативно-правове поле формування національного електронного газетного фонду України (стан та проблеми)» (2013) зазначає, що «враховуючи масштабність робіт, повноцінне формування електронного газетного фонду має проводитися на державному рівні, ґрунтуючись на законодавчих документах, постановах, державних національних програмах та проектах, що повинно забезпечувати адміністративну та гарантувати фінансову підтримку» (с. 126).

У закордонних бібліотеках оцифрування газет вже давно здійснюється системно, із високим рівнем співпраці між різними установами, з належною фінансовою підтримкою. Так, багато країн світу мають відповідні державні програми з оцифрування документної спадщини, зокрема й періодичних видань. Як приклади доречно навести наступні національні програми:

Американська Національна програма оцифрування газет (National Digital Newspaper Program, <https://www.loc.gov/ndnp/>). Національний фонд гуманітарних наук та Бібліотека Конгресу США (<https://www.loc.gov/>) у 2004 р. підписали угоду про створення цієї програми. Бібліотека Конгресу США надає доступ до оцифрованих газет в рамках проекту з вебсайту «Chronicling America. Historic American Newspapers» (<https://chroniclingamerica.loc.gov/>). У доступі більше 15 млн сторінок газет, що охоплюють період 1789–1963 рр. та виходили в усіх штатах Америки.

Британська програма оцифрування газет — British Newspaper Archive (<https://www.britishnewspaperarchive.co.uk/>) — спільний проєкт компанії Findmypast та Національної бібліотеки Великої Британії (<https://www.bl.uk>) для оцифрування 40 млн газетних сторінок Великої Британії та Ірландії. Наразі на ресурсі доступні більше ніж 35 млн сторінок газет, що датуються XVIII–XIX ст.

Проєкт з оцифрування газет Національної бібліотеки Австралії (<https://www.nla.gov.au/>) (The National Library of Australia Newspaper Digitisation Program), до якого залучені інші бібліотеки та архіви. Оцифровані австралійські газети доступні на платформі Trove (<https://trove.nla.gov.au/>). Наразі оцифровано більше 23 млн сторінок газет, що видавалися в Австралії у період 1803–1954 рр.

Отже, закордонний досвід демонструє необхідність розроблення спеціальної державної газетної програми в Україні, що потребує спільної взаємовигідної кооперації як державних структур — основного фінансуючого органу, так і бібліотек та інших установ. Для України на основі цього досвіду можна розробити власну модель проекту національної програми з оцифрування періодики. До розробки національної програми має долучитися держава (передусім Міністерство культури, молоді та спорту України, Міністерство цифрової трансформації), бібліотеки та інші соціальні інститути, експерти, приватні організації.

Налагодження ефективного та системного оцифрування потребує вирішення таких завдань:

- визначення чітких критеріїв та напрямів роботи кожної бібліотеки (наприклад, всеукраїнські газети оцифруватиме НБУВ; регіональні та місцеві — ОУНБ, бібліотеки ЗВО);
- підготовка методичних рекомендацій щодо впровадження у використання єдиних форматів представлення, збереження, метаданих, що значно полегшить подальшу кооперацію між бібліотеками;
- розробка єдиного інтерфейсу для зручності пошуку користувачами;
- співпраця між бібліотеками, архівами, музеями України для формування єдиного розподіленого ресурсу.

Кожен учасник національної програми повинен докладати максимум зусиль для вирішення завдань, які покладені саме на нього. Можемо запропонувати перші кроки:

- *держави:*
 - прийняття відповідного законодавства;
 - залучення фахівців із різних сфер діяльності для якісного проектування програми (бібліотекарів, експертів із цінності, ІТ-фахівців тощо);
 - виділення коштів для проектування, прийняття національної програми та подальшої її реалізації;
 - створення органу для координації діяльності між установами і контролю виконання покладених на них завдань.
- *бібліотек:*
 - відбір періодичних видань для оцифрування, підготовка до сканування (перегляд кожної сторінки, реставрація);
 - оцифрування самостійно, за наявності необхідного обладнання та досвіду, або передача на виконання стороннім організаціям;
 - залучення позабюджетних коштів;
 - використання краудсорсингових технологій.
- *приватних компаній:*
 - зниження вартості послуг на оцифрування та обробку цифрових копій;

- співпраця із бібліотеками в межах оцифрування документної спадщини.

Висновки. Виконане дослідження дозволяє висувати, що сучасний стан оцифрування періодичних видань в Україні, на жаль, незадовільний. Існують здебільшого локальні проекти бібліотек України. Для поліпшення цієї ситуації та усунення пов'язаних із цим проблем необхідне прийняття реорганізаційних заходів на державному рівні. Вивчивши закордонний досвід, можна відмітити, що для України вкрай важливим є розроблення комплексної державної програми з оцифрування періодики. Ця програма потребує співпраці із залученням державних органів, бібліотек та інших установ. Загалом від реалізації такої програми Україна матиме наступні переваги: збереження періодики — унікальної складової документної спадщини України; формування цифрових архівів періодики для забезпечення зручного доступу користувачів та задоволення їхніх інформаційних потреб; можливості подальшої співпраці із закордонними бібліотеками та участь у їхніх проєктах, оскільки документна спадщина України є знаною частиною світової спадщини, що значно збагатить інформаційний простір світу, познайомить світ із самотутньою українською культурою.

Перспективи подальшого дослідження полягають в уточненні завдань, які покладаються на кожного суб'єкта, для успішної розробки, ефективного впровадження та якісної реалізації національної програми з оцифрування періодики.

Список посилань

- Аксьонова, Н. (2013). Нормативно-правове поле формування національного електронного газетного фонду України (стан та проблеми). *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*, 35, 126–132. Київ.
- Американська Національна програма оцифрування газет (National Digital Newspaper Program. Відновлено з <https://www.loc.gov/ndnp/>.
- Архіви інформаційні системи. Відновлено з <https://www.arinsy.com/>.
- Афанасьєва, Л., Гуржій, С. (2011). Київські періодичні видання XIX сторіччя: історичний огляд. *Бібліотечна планета*, 2, 12–16.
- Бібліотека Конгресу США. Відновлено з <https://www.loc.gov/>.
- Білименко, Л. (2013). Створення цифрових ресурсів газетних фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, перспективи представлення в електронному середовищі. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*, 37, 464–470. Київ.
- Британський архів газет. Відновлено з <https://www.britishnewspaperarchive.co.uk/>.
- Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека імені К. А. Тімірязєва. Відновлено з <https://library.vn.ua/>.

- Вовк, Н. С. (2016). Оцифровані періодичні видання ЗУНР як історичне джерело. *Historical and Cultural Studies*, 3(1), 31–35. Відновлено з <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/41544>.
- Дениско, Л. (1999). Духовні журнали як джерело вивчення духовної культури та української етнографії. *Бібліотечний вісник*, 5, 34–36.
- Домбровська, Л. (2010). Науково-інформаційний потенціал українських журналів педагогічної тематики другої половини XIX — початку XX століття: з фонду Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського. *Вісник Книжкової палати*, 2, 37–41.
- Електронна колекція літературно-мистецьких журналів Харкова першої третини XX ст.* Відновлено з <http://collection.korolenko.kharkov.com/>.
- Електронний архів періодичних видань «Back2News».* Відновлено з <http://back2news.org/>.
- Житомирська обласна універсальна наукова бібліотека імені О. Ольжича.* Відновлено з <http://www.lib.zt.ua/>.
- Журавльова, І. (2012). Збереження культурного надбання у книгозбірнях бібліотек ВНЗ України: проблеми та їх вирішення. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*, 34, 46–56. Київ.
- Клименко, І. (2009). Періодичні видання першої половини XIX — початку XX ст. в Україні. Загальний огляд. *Бібліотечний вісник*, 4, 44–48.
- Лобузін, К. В. & Бодак, О. П. (2012). Створення страхового фонду цифрових копій унікальних документів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Рукописна та книжкова спадщина України*, 15, 246–256. Київ.
- Мазуліс, В. (2017). Сохранность и доступность фонда рукописей и редких изданий Академической библиотеки Латвийского университета. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство*, 22(2), 181–186. Одеса
- Методика оцінювання фізичного стану документів: Схвалено Протоколом засідання Нормативно-методичної комісії Укрдержархіву від 27.12.2013 № 6.* (2013). Київ. Відновлено з <https://undiasd.archives.gov.ua/doc/mrotsinka%20fiz%20stanu.pdf>.
- Мусяченко, О. С. (2016). Газети як джерело дослідження музичного життя Києва кінця XIX — початку XX ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*, 45(2), 38–41. Запоріжжя: ЗНУ. Відновлено з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nrpfznu_2016_45%282%29_9.
- Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка.* Відновлено з <https://lnulibrary.lviv.ua/>.
- Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.* Відновлено з <http://lib.onu.edu.ua/>.
- Наукова бібліотека Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.* Відновлено з <http://library.chnu.edu.ua/index.php?page=ua>.
- Національна бібліотека Австралії.* Відновлено з <https://www.nla.gov.au/>.
- Національна бібліотека Великої Британії.* Відновлено з <https://www.bl.uk>.

- Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Відновлено з <http://www.nbuv.gov.ua/>.
- Рудий, Г. (2008). Періодика України 1917–1940 рр. як історичне джерело. *Бібліотечний вісник*, 1, 29–35.
- Рудий, Г. (2014). Київська періодична преса 1917–1918 рр. як джерело з історії Української Центральної Ради. *Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика*, 19, 272–284. Київ.
- Сазонова, Ю. (2017). Зародження та формування київської спортивної преси (кінець ХІХ ст. — 1917 р.). *Вісник Книжкової палати*, 6, 32–36.
- Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка. Відновлено з <http://korolenko.kharkov.com/>.
- Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Відновлено з <http://www-library.univer.kharkov.ua/ukr/>.
- Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини. Відновлено з http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_ir/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=NAV&P21DBN=ELIB.
- Цифрова країна. Відновлено з <http://digitalcountry.ua/>.
- Штан, Г., Бабічева, О. (2017). Оцифрування газетного фонду: перший досвід Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. *Інформаційний простір бібліотеки: польсько-український досвід: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, м. Львів, 18–19 травня 2017 р. (164–171). Львів: Видавництво Львівської політехніки. Відновлено з <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/42334>.
- Acta Diurna*. Відновлено з <http://ad.lnu.edu.ua/>.
- Chronicling America. Historic American Newspapers*. Відновлено з <https://chroniclingamerica.loc.gov/>.
- Libraria*. Відновлено з <https://libraria.ua/>.
- Trove*. Відновлено з <https://trove.nla.gov.au/>.

References

- Aksonova, N. (2013). Regulatory and legal framework of forming national electronic newspaper collection of Ukraine (state and problems). *Scientific works of V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine*, 35, 126–132. Kyiv. [in Ukrainian].
- Archival information systems*. Retrieved from <https://www.arinsy.com/>.
- Afanasieva, L., Hurzhii, S. (2011). The nineteenth century Kyiv periodicals: a historical review. *Library Planet*, 2, 12–16. [in Ukrainian].
- Library of Congress*. Retrieved from <https://www.loc.gov/>.
- Bilymenko, L. (2013). Building digital resources of newspaper collections of V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine, the perspectives of presentation in an electronic space. *Scientific works of V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine*, 37, 464–470. Kyiv. [in Ukrainian].
- The British Newspaper Archive*. Retrieved from <https://www.britishnewspaperarchive.co.uk/>.

- K. A. Timiriaziev Vinnytsia regional universal scientific library. Retrieved from <https://library.vn.ua/>. [in Ukrainian].
- Vovk, N. S. (2016). Digitized Western Ukrainian People's Republic periodicals as a historical source. *Historical and Cultural Studies*, 3(1), 31–35. Retrieved from <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/41544>. [in Ukrainian].
- Denysko, L. (1999). Religious magazines as a source for the study of religious culture and Ukrainian ethnography. *Library Bulletin*, 5, 34–36. [in Ukrainian].
- Dombrovska, L. (2010). Scientific and information potential of the second half of the nineteenth — early twentieth century Ukrainian Pedagogical journals: from the collection of V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine. *Bulletin of the Book House*, 2, 37–41. [in Ukrainian].
- Electronic collection of the first third of the twentieth century Kharkiv literary and art magazines*. Retrieved from <http://collection.korolenko.kharkov.com/>. [in Ukrainian].
- Electronic archive of periodicals «Back2News»*. Retrieved from <http://back2news.org/>. [in Ukrainian].
- Oleh Olzhych Zhytomyr regional universal scientific library. Retrieved from <http://www.lib.zt.ua/>. [in Ukrainian].
- Zhuravlova, I. Preserving cultural heritage in library collections of higher educational institutions of Ukraine: problems and ways to eliminate them. *Scientific works of V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine*, 34, 46–56. Kyiv. [in Ukrainian].
- Klymenko, I. (2009). The first half of the nineteenth — early twentieth century Ukrainian periodicals. Overview. *Library Bulletin*, 4, 44–48. [in Ukrainian].
- Lobuzina, K. V. & Bodak, O. P. (2012). Building reserve collection of digital unique documents copies of V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. *Manuscript and book heritage of Ukraine*, 15, 246–256. Kyiv. [in Ukrainian].
- Mazulis, V. (2017). Preservation and availability of manuscripts and rare books collection of the Academic Library of the University of Latvia. *Bulletin of Odessa National University. Series: Librarianship, Bibliography, Bibliology*, 22(2), 181–186. Odesa. [in Ukrainian].
- Methodology for evaluating the physical condition of the documents. Approved by the minutes of the meeting of the Regulatory and Methodological Commission of Ukrainian State Archives dated December 27, 2013, № 6. (2013)*. Kyiv. Retrieved from <https://undiasd.archives.gov.ua/doc/mr-otsinka%20fiz%20stanu.pdf>. [in Ukrainian].
- Musiichenko, O. S. (2016). Newspapers as a source of investigating the music life of Kyiv in the late 19th — early 20th centuries. *Scientific works of Faculty of History of Zaporizhzhia National University*, 45(2), 38–41. *Zaporizhzhia*. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2016_45%282%29_9. [in Ukrainian].
- Scientific Library of Ivan Franko Lviv National University*. Retrieved from <https://lnulibrary.lviv.ua/>. [in Ukrainian].
- Scientific Library of I. I. Mechnykov Odesa National University*. Retrieved from <http://lib.onu.edu.ua/>. [in Ukrainian].

- Scientific Library of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University*. Retrieved from <http://library.chnu.edu.ua/index.php?page=ua>. [in Ukrainian].
- National Library of Australia*. Retrieved from <https://www.nla.gov.au/>.
- British Library*. Retrieved from <https://www.bl.uk>.
- V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine*. Retrieved from <http://www.nbu.gov.ua/>. [in Ukrainian].
- National Digital Newspaper Program*. Retrieved from <https://www.loc.gov/ndnp/>.
- Rudui, H. (2008). Ukraine periodicals in 1917–1940 as a historical source. *Library Bulletin*, 1, 29–35. [in Ukrainian].
- Rudui, H. (2014). Kyiv periodicals in 1917–1918 as a source of the history of Ukrainian Central Rada. *20th century Ukraine: culture, ideology, politics*, 19, 272–284. Kyiv. [in Ukrainian].
- Sazonova, Yu. (2017). The emergence and formation Kyiv sports periodicals (the late nineteenth century — 1917). *Bulletin of the Book House*, 6, 32–36. [in Ukrainian].
- V. H. Korolenko Kharkiv State Scientific Library*. Retrieved from <http://korolenko.kharkov.com/>. [in Ukrainian].
- Central Scientific Library of V. N. Karazin Kharkiv National University*. Retrieved from <http://www-library.univer.kharkov.ua/ukr/>. [in Ukrainian].
- Digital library of historical and cultural heritage*. Retrieved from http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_ir/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=NAV&P21DBN=ELIB. [in Ukrainian].
- Digital Country*. Retrieved from <http://digitalcountry.ua/>. [in Ukrainian].
- Shtan, H. & Babicheva, O. (2017). Digitization of the Newspapers: First Experience of the Central Scientific Library of the V. N. Karazin Kharkiv National University. *Library information space: Polish-Ukrainian experience: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference*, Lviv, May 18–19, 2017 (pp. 164–171). Lviv: Lviv Polytechnic Publishing House. Retrieved from <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/42334>. [in Ukrainian].
- Acta Diurna*. Retrieved from <http://ad.lnu.edu.ua/>.
- Chronicling America. Historical American Newspapers*. Retrieved from <https://chroniclingamerica.loc.gov/>
- Libraria*. Retrieved from <https://libraria.ua/>.
- Trove*. Retrieved from <https://trove.nla.gov.au/>.

Надійшла до редколегії 29.11.2019 р.